مقاله رویداد

گزارش نشست گفتمان بین‌رشته‌ای رویکرد طب مکمل و تلفیقی به بیماری‌های پوست مستند به شواهد بالینی

مریم تقوی شیرازی[الف]، محمدمهدی پرویزی[ب]، مریم ایرانزاد اصل[ج*]

[الف]گروه طب سنتی، دانشکدهٔ طب ایرانی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران
[ب]مرکز تحقیقات مولکولی پوست، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران
[ج]گروه طب سنتی، دانشکدهٔ طب ایرانی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

تاریخ دریافت: اردیبهشت ۱۴۰۵
تاریخ پذیرش: اردیبهشت ۱۴۰۵

مقدمه

روند رو به افزایش بروز بیماری‌های پوستی، محدودیت‌های درمانی موجود و نیز بار قابل‌توجه اقتصادی، روانی و اجتماعی ناشی از این بیماری‌ها، ضرورت بازاندیشی در رویکردهای تشخیصی، درمانی و سیاست‌گذاری مرتبط را بیش از پیش آشکار ساخته است. در این راستا، بهره‌گیری از ظرفیت گفتمان‌های بین‌رشته‌ای می‌تواند افق‌های نوینی برای مواجههٔ مؤثر با این چالش‌ها فراهم آورد و زمینه‌ساز تولید دانش کاربردی و راهکارهای نوآورانه در حوزهٔ سلامت پوست باشد.

طب ایرانی به‌عنوان یکی از نظام‌های کهن، منسجم و ریشه‌دار پزشکی، که در اسناد و رویکردهای سازمان جهانی بهداشت نیز جایگاهی ویژه یافته است، از ظرفیت بالقوه‌ای برای تعامل سازنده با طب رایج و سایر شاخه‌های طب مکمل برخوردار است. این ظرفیت می‌تواند در تولید دانش، توسعهٔ رویکردهای تلفیقی مبتنی بر شواهد و طراحی راهکارهای نوین درمانی نقش‌آفرینی مؤثری داشته باشد. از سوی دیگر، فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران به‌واسطهٔ جایگاه ممتاز خود در سیاست‌گذاری سلامت و هدایت گفتمان علمی کشور، می‌تواند با ایفای نقش مرجعیت علمی، به انسجام‌بخشی میان حوزه‌های تخصصی مختلف کمک کرده و بستر لازم برای نهادینه‌سازی گفتمان علمی بین‌رشته‌ای را در سطح ملی فراهم آورد.

بر این اساس، با توجه به ظرفیت‌های طب ایرانی در ارائهٔ راهکارهای تلفیقی مبتنی بر شواهد، فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران با همکاری دفتر طب ایرانی و مکمل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، نشست علمی «گفتمان بین‌رشته‌ای رویکرد طب مکمل و تلفیقی به بیماری‌های پوست» را در تاریخ اول خرداد ۱۴۰۴ هم به‌صورت حضوری در محل فرهنگستان و هم به‌صورت برخط برگزار کرد. این نشست نخستین اجرای رسمی کارگروه بین‌رشته‌ای تلفیقی پوست (Integrative Dermatology) به‌شمار می‌رفت و با هدف ارتقای تعامل علمی میان متخصصان طب رایج و طب ایرانی و مکمل، با نگاهی نقادانه و آینده‌نگر، به بررسی مشکلات شایع پوستی، راهکارهای پیشگیری و درمان تلفیقی و نیز جهت‌دهی به سیاست‌گذاری‌های پژوهشی در این حوزه پرداخت.

طراحی کلی برنامه به پیشنهاد دکتر مریم ایرانزاد اصل

Please cite this article as:
Taghavi Shirazi M, Parvizi MM, Iranzadasl M. Report of the interdisciplinary dialogue meeting on the complementary and integrative medicine approach to skin diseases based on clinical evidence. Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. 2026;17(1):67-72. doi: 10.22034/jiitm/17.1.67.

Copyright: ©Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

* فرد مسئول مکاتبات: iranzad@shahed.ac.ir

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-09-13]

[DOI: 10.22034/jiitm/17.1.67]

(دبیر علمی برنامه، استادیار طب ایرانی دانشگاه شاهد و عضو فرهنگستان علوم پزشکی) انجام شد و پس از تصویب در گروه حکمت، طب سنتی و طب دوران تمدن اسلام و ایران فرهنگستان، مراحل اجرایی آن آغاز گردید. با بررسی شواهد علمی منتشرشده در زمینهٔ مداخلات طب ایرانی در بیماری‌های پوستی، سه بیماری سالک، ملاسما و کهیر به‌عنوان موضوعاتی با بیشترین مستندات پژوهشی انتخاب شدند. ارائهٔ مطالب به‌صورت سخنرانی‌های تعاملی و با بهره‌گیری از ابزار آموزشی پاورپوینت انجام شد. همچنین محتوای هر نشست به‌طور کامل فیلم‌برداری و ضبط گردید تا امکان استفاده و بهره‌مندی آینده پژوهشگران و سایر ذی‌نفعان فراهم شود.

مخاطبان این نشست علمی را متخصصان پوست، طب ایرانی، داروسازی سنتی، انگل‌شناسی، فارماکوگنوزی، متخصصان بیماری‌های عفونی، پزشکان عمومی، پزشکان خانواده و دانشجویان تشکیل می‌دادند؛ به‌گونه‌ای که ۸۰ نفر به‌صورت حضوری و بیش از ۱۰۰ نفر به‌صورت مجازی در برنامه حضور یافتند. اگرچه تمرکز اصلی این نشست بر سه بیماری سالک، ملاسما و کهیر بود، انتظار می‌رود در برنامه‌ها و نشست‌های علمی آتی، طیف گسترده‌تری از بیماری‌های پوستی نیز در قالب گفتمان‌های بین‌رشته‌ای مورد بحث و تبادل نظر قرار گیرد تا از رهگذر این هم‌افزایی علمی، امکان طراحی الگوهای درمانی جامع‌تر و متناسب با نیازهای واقعی جامعه فراهم شود.

روش اجرا

برنامه در سه بخش به شرح زیر برگزار شد:

الف) سخنرانی افتتاحیه

در آغاز، حاضران و سخنرانان به‌منظور شرکت در مراسم افتتاحیه در سالن مجمع فرهنگستان علوم پزشکی گرد هم آمدند. این بخش با سخنرانی آقای دکتر محمدعلی محققی، معاون علمی فرهنگستان علوم پزشکی، دکتر روجا رحیمی، رئیس کالج بین‌المللی دانشگاه علوم پزشکی تهران، دکتر علیرضا فیروز، معاون مرکز تحقیقات پوست و جذام، و دکتر نفیسه حسینی یکتا، مدیرکل دفتر طب ایرانی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برگزار شد. سخنرانان در مدت حدود یک ساعت، به‌ترتیب به تبیین رویکرد فرهنگستان در توسعهٔ گفتمان‌های بین‌رشته‌ای، سیاست‌های پژوهشی در تعامل میان طب رایج و طب ایرانی و مکمل، جایگاه گفتمان بین‌رشته‌ای در ارائهٔ رویکردهای نوین درمانی بیماری‌های پوستی، و نقش وزارت بهداشت در شکل‌گیری و تقویت گفتمان طب ایرانی پرداختند.

ب) نشست‌های تخصصی بیماری‌های سالک، ملاسما و کهیر

پس از پایان سخنرانی افتتاحیه، شرکت‌کنندگان بر اساس فهرست ثبت‌نام اولیه، به‌صورت پیوسته در نشست‌های تخصصی برگزارشده در سالن مجمع حضور یافتند؛ به‌گونه‌ای که هر نشست تخصصی حدود ۴۵ تا ۶۰ دقیقه به طول انجامید. در هر نشست، ابتدا سخنران مدعو متخصص پوست، اصول کلی مدیریت بیماران از منظر طب رایج و چالش‌های مرتبط با تشخیص و درمان بیماری موردنظر را ارائه کرد. سپس متخصص طب ایرانی، ضمن تبیین اصول کلی مدیریت بیماری بر اساس مبانی طب ایرانی، به ارائهٔ مستندات علمی و مرور مقالات حاصل از کارآزمایی‌های بالینی مرتبط با آن بیماری پرداخت. در ادامه، متخصص داروسازی سنتی یا فارماکوگنوزی، فرآورده‌های موجود در بازار دارویی مبتنی بر شواهد علمی را که در حوزهٔ بیماری موردبحث کاربرد دارند، معرفی نمود.

در طول برگزاری هر نشست، امکان مشارکت فعال حاضران از طریق طرح دیدگاه‌ها، انتقادها و پیشنهادها به‌صورت آزادانه فراهم بود. همچنین، نکات مربوط به احتیاط‌های لازم در به‌کارگیری مداخلات طب ایرانی، احتمال بروز عوارض، ضرورت ارجاع به‌موقع بیماران و فوریت انجام برخی اقدامات درمانی استاندارد مورد تأکید قرار گرفت. جدول شماره ۱ عنوان‌های سخنرانی‌ها و اسامی سخنرانان نشست‌های تخصصی این برنامه را نشان می‌دهد.

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-09-13]

[DOI: 10.22034/jiitm/17.1.67]

جدول ۱. **سخنرانان و عناوین نشست‌های تخصصی پوست**

برنامه	عنوان سخنرانی	سخنران	عنوان/تخصص سخنران
افتتاحیه	جایگاه فرهنگستان در سیاست‌گذاری گفتمان بین‌رشته‌ای	دکتر محمدعلی محققی	فوق‌تخصص جراحی سرطان، معاون علمی فرهنگستان
	سیاست‌های پژوهشی در تعامل طب رایج و مکمل	دکتر روجا رحیمی	متخصص داروسازی سنتی، استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران
	جایگاه گفتمان در درمان‌های جدید پوستی	دکتر علیرضا فیروز	متخصص پوست، استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران
	جایگاه وزارت بهداشت در گفتمان طب ایرانی	دکتر نفیسه حسینی یکتا	متخصص طب ایرانی، مدیرکل دفتر طب ایرانی
نشست تخصصی سالک	تازه‌ها و چالش‌های درمانی سالک پوستی	دکتر علیرضا فیروز	متخصص پوست، مو و زیبایی، معاون مرکز تحقیقات پوست و جذام
	اثر گیاهان دارویی بومی ایران بر سالک پوستی در محیط‌های درون‌تنی و برون‌تنی	دکتر غلامرضا حاتم	دکتری تخصصی انگل‌شناسی، استاد دانشگاه علوم پزشکی شیراز
	روش تحقیق در کشف و توسعه داروهای جدید ضدسالک از منابع گیاهی	دکتر محمودرضا معین	دکتری تخصصی فارماکوگنوزی، استاد دانشگاه علوم پزشکی شیراز
	سالک در طب ایرانی و مرور مطالعات انجام‌شده در درمان سالک با رویکرد طب ایرانی	دکتر محمدمهدی پرویزی	دکتری تخصصی طب سنتی ایرانی، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی شیراز
نشست تخصصی ملاسما	تازه‌ها و چالش‌های درمانی ملاسما	دکتر پروین منصوری	متخصص پوست، مو و زیبایی، استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران
	اثر ملاسما بر کیفیت زندگی بیماران	دکتر زهره خداشناس	متخصص پوست، مو و زیبایی، استادیار دانشگاه شاهد
	ملاسما در طب ایرانی و مرور مطالعات انجام‌شده در درمان ملاسما با رویکرد طب ایرانی	دکتر مریم ایرانزاد اصل	متخصص طب سنتی ایرانی، استادیار دانشگاه شاهد
	کاربرد گیاهان دارویی در مدیریت ملاسما	دکتر محبوبه بزرگی	متخصص داروساز سنتی، استادیار دانشگاه شاهد
نشست تخصصی کهیر	کهیر و اثرات آن بر کیفیت زندگی بیماران	دکتر آزاده گودرزی	متخصص پوست، مو و زیبایی، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی ایران
	بررسی تطبیقی بیماری‌های التهابی پوست به‌ویژه کهیر در طب ایرانی مبتنی بر شواهد	مریم تقوی شیرازی	متخصص طب سنتی ایرانی، استادیار دانشگاه علوم پزشکی ایران
	نقش سبک زندگی با طب ایرانی در مدیریت کهیر مبتنی بر شواهد	دکتر فاطمه اقبالیان	متخصص طب سنتی ایرانی، استادیار دانشگاه علوم پزشکی ایران
	کاربرد گیاهان دارویی در مدیریت کهیر مبتنی بر شواهد	دکتر علی قبادی	متخصص داروسازی سنتی، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی ایران

• **نشست تخصصی ملاسما**

این نشست تخصصی به مدیریت دکتر مریم ایرانزاد اصل، متخصص طب ایرانی و عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد، برگزار شد. در این نشست، به تبیین بیماری ملاسما و تطابق قابل‌توجه آن با بیماری «کلف» در متون طب ایرانی پرداخته شد و نقش مداخلات تغذیه‌ای، اصلاح سبک زندگی و درمان‌های سیستمیک و موضعی براساس آموزه‌های طب ایرانی و مبتنی بر نتایج کارآزمایی‌های بالینی منتشرشده مورد بررسی قرار گرفت. مباحث ارائه‌شده بر تقدم اصلاح سبک زندگی و رعایت پرهیزات غذایی، به‌ویژه پرهیز از مولدات سودا، در پیشگیری و درمان ملاسما تأکید داشت و همچنین ضرورت پاک‌سازی داخلی بدن از خلط سودا پیش از آغاز درمان‌های موضعی تبیین شد. در ادامه، برخی ترکیبات خوراکی و موضعی برگرفته از منابع طب ایرانی و مطالعات نوین معرفی گردید.

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-09-13]

[DOI: 10.22034/jiitm/17.1.67]

در بخش دیگری از این نشست، تأکید متخصصان پوست بر ضرورت حفاظت از پوست در برابر عوامل محیطی، به‌ویژه تابش نور خورشید، مطرح شد که هم‌خوانی قابل‌توجهی با توصیه‌های طب ایرانی داشت. با این حال، در طب رایج توجه کمتری به عوامل تغذیه‌ای در مدیریت ملاسما شده است. طرح استفاده از برخی داروهای خوراکی با منشأ گیاهی، از جمله بسفایج که در منابع طب ایرانی به‌عنوان منضج و مسهل سودا معرفی شده است، در کنار درمان‌های پیشرفتهٔ موضعی مانند انواع لیزر، از سوی همکاران متخصص پوست مورد توجه قرار گرفت و زمینه‌ساز بحث‌های علمی میان‌رشته‌ای شد.

در پایان این نشست، همکار داروساز با معرفی برخی فیتوکمیکال‌ها و گیاهان دارویی مؤثر در درمان ملاسما، به ظرفیت‌های بالقوه داروسازی مبتنی بر طب ایرانی اشاره کرد. همچنین بر ضرورت تولید شواهد علمی بیشتر و انجام مطالعات بالینی با طراحی مناسب، به‌منظور تبیین دقیق‌تر و بهره‌برداری عملی از ظرفیت‌های تدابیر طب ایرانی در پیشگیری و درمان ملاسما تأکید شد.

- **نشست تخصصی سالک**

نشست تخصصی «سالک پوستی» به دبیری دکتر محمدمهدی پرویزی، متخصص طب ایرانی و عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات مولکولی پوست دانشگاه علوم پزشکی شیراز، در فرهنگستان علوم پزشکی با هدف بررسی آخرین یافته‌ها، چالش‌ها و رویکردهای نوین درمانی این بیماری اندمیک برگزار شد. در این نشست، اساتید و صاحب‌نظران حوزه‌های پوست، انگل‌شناسی پزشکی، فارماکوگنوزی و طب ایرانی به ارائهٔ دیدگاه‌های تخصصی خود پرداختند و تلاش شد با نگاهی چندرشته‌ای و بین حرفه‌ای، ابعاد مختلف درمان سالک پوستی از درمان‌های رایج تا ظرفیت‌های طب سنتی و منابع گیاهی مورد بحث قرار گیرد. این نشست بستری برای هم‌افزایی علمی میان رویکردهای مبتنی بر شواهد و دانش بومی فراهم کرد.

در ابتدای نشست، دکتر علیرضا فیروز، متخصص پوست و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران، به تشریح تازه‌ها و چالش‌های درمانی سالک پوستی پرداخت و ضمن مرور درمان‌های استاندارد موجود، به محدودیت‌ها، عوارض دارویی و چالش مقاومت درمانی اشاره کرد. سپس دکتر غلامرضا حاتم، متخصص انگل‌شناسی پزشکی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، نتایج مطالعات آزمایشگاهی و حیوانی دربارهٔ اثر گیاهان دارویی بومی ایران بر سالک پوستی را ارائه نمود و شواهد مربوط به اثرات ضدلشمانیایی، ضدالتهابی و ترمیم‌کنندگی برخی گیاهان را در محیط‌های برون‌تنی و درون‌تنی مورد بررسی قرار داد. در ادامه، دکتر محمودرضا معین، متخصص فارماکوگنوزی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، به تبیین روش‌های تحقیق در کشف و توسعهٔ داروهای جدید ضدسالک از منابع گیاهی پرداخت و بر اهمیت استانداردسازی، طراحی مطالعات پیش‌بالینی و مسیر ترجمهٔ یافته‌های آزمایشگاهی به کارآزمایی‌های بالینی تأکید نمود.

در بخش پایانی نشست، دکتر محمدمهدی پرویزی به بررسی سالک پوستی در متون طب ایرانی و تطابق آن با بیماری های «بلخیه، ریش بلخی و قروح خبیثه» و مرور مطالعات بالینی انجام‌شده با رویکرد طب ایرانی و استفاده از گیاهان دارویی بومی ایران برای درمان این بیماری پرداخت. در این ارائه، ضمن معرفی دیدگاه‌های حکمای طب ایرانی دربارهٔ ماهیت و درمان سالک، شواهد پژوهشی موجود انجام‌شده در ایران در زمینهٔ استفاده از داروهای گیاهی و درمان‌های موضعی تحلیل شد و بر ضرورت انجام مطالعات بالینی با طراحی علمی دقیق برای ارزیابی اثربخشی و ایمنی این مداخلات تأکید گردید. در مجموع، این نشست بر لزوم تلفیق دانش روز پزشکی با ظرفیت‌های طب ایرانی و منابع گیاهی بومی، به‌منظور توسعهٔ راهکارهای ایمن، مؤثر و قابل‌دسترس برای درمان سالک پوستی تأکید داشت.

- **نشست تخصصی کهیر**

این نشست به دبیری دکتر فاطمه اقبالیان، متخصص طب ایرانی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران برگزار شد. در این نشست، بیماری کهیر به‌عنوان یکی از شایع‌ترین بیماری‌های التهابی پوست با تأثیر قابل توجه بر کیفیت زندگی بیماران، از منظر طب رایج و طب ایرانی مورد بررسی تطبیقی قرار گرفت. مباحث مطرح‌شده شامل تبیین انواع کهیر،

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-09-13]

[DOI: 10.22034/jiitm/17.1.67]

چالش‌های تشخیصی و درمانی در طب رایج و نیز بررسی همسانی‌های مفهومی کهیر با بثورات گرم تحت عنوان شری و بنات اللیل در منابع طب ایرانی بود.

در این نشست تأکید شد که در آموزه‌های طب ایرانی، کهیر اغلب در ارتباط با تغییر در کمیت و کیفیت اخلاط و نیز اختلال در هضم و عملکرد دستگاه گوارش بیان می‌شود و بر همین اساس، رعایت اصول سبک زندگی، اصلاح الگوی تغذیه، پرهیز از اغذیهٔ تولیدکنندهٔ خلط غالب و توجه به وضعیت گوارش و کبد در پیشگیری و کنترل علائم کهیر نقش محوری دارد. همچنین نتایج مطالعات بالینی منتشرشده دربارهٔ مداخلات سبک زندگی، تدابیر تغذیه‌ای و درمان‌های خوراکی و موضعی طب ایرانی در مدیریت کهیر مرور شد.

در این نشست، متخصصان پوست بر نقش استرس، عوامل محیطی، ماهیت مزمن و عودکنندهٔ کهیر و اثرات منفی آن بر کیفیت زندگی بیماران تأکید کردند؛ موضوعی که تطابق قابل توجهی با دیدگاه طب ایرانی بر اساس شش‌گانه‌های حفظ سلامتی دارد.

در بخش‌های تکمیلی نشست، نقش گیاهان دارویی با خواص ضدالتهابی، آنتی‌هیستامینی و تنظیم‌کنندهٔ سیستم ایمنی که در منابع طب ایرانی معرفی شده‌اند، مورد بحث قرار گرفت و شواهد موجود از مطالعات آزمایشگاهی و بالینی مرتبط با این گیاهان ارائه شد. در پایان، بر ضرورت طراحی و اجرای مطالعات بالینی دقیق و مبتنی بر شواهد برای ارزیابی اثربخشی و ایمنی مداخلات طب ایرانی در مدیریت کهیر مزمن و ایجاد بستر همکاری‌های بین‌رشته‌ای میان متخصصان طب رایج و طب ایرانی تأکید شد.

ج) بحث پایانی

پس از پایان نشست‌های تخصصی، در این بخش حاضران، سخنرانان و نمایندگان هر نشست، مطالب و دیدگاه‌های مطرح‌شده، زمینه‌های پژوهشی موردنظر را جمع‌بندی کردند. اعضای هیئت رئیسه نیز در موارد لازم، نظرات و توصیه‌های خود را ارائه دادند.

برگزارکنندگان این برنامه درنظر دارند کتابی ترجیحاً مصور، گرافیکی و رنگی با عنوان «منتخب کارآزمایی‌های بالینی مداخلات طب ایرانی در بیماری‌های پوست» تدوین کنند که مشخصات و خلاصه مقالات منتشرشده و مرتبط در مورد اثربخشی مداخلات طب ایرانی در بیماری‌های سالک، ملاسما و کهیر فوق‌الذکر را شامل شود.

جمع‌بندی نظرات متخصصان شرکت‌کننده در این برنامه، به‌عنوان بیانیهٔ پایانی نشست، شامل موارد زیر است:

۱. اگرچه شواهد علمی در خصوص اثربخشی برخی مداخلات طب ایرانی در مدیریت بیماری‌های پوستی (سالک، ملاسما و کهیر) وجود دارد، این حوزه همچنان نیازمند ارتقای کمی و کیفی شواهد و مستندات علمی است که تحقق آن مستلزم همکاری نزدیک متخصصان پوست، طب ایرانی و داروسازی سنتی می‌باشد.

۲. اهمیت اصلاح سبک زندگی در مدیریت بیماری‌های پوستی از نقاط اشتراک طب ایرانی و طب رایج به‌شمار می‌رود و می‌تواند نقش مؤثری در پیشگیری و درمان این بیماری‌ها ایفا کند.

۳. معرفی و ارائهٔ داروهای استانداردشدهٔ طب ایرانی بر مبنای شواهد علمی به متخصصان پوست، می‌تواند به توسعه و ترویج رویکردهای تلفیقی مبتنی بر شواهد کمک نماید.

۴. مداخلات طب ایرانی باید توسط پزشکان متخصص طب ایرانی و پزشکان دارای مدارک معتبر ارائه شود و ایمنی، اثربخشی و کارآمدی این مداخلات به‌طور مستمر ارزیابی و پایش گردد.

۵. در بیماری‌هایی که برای آنها درمان استاندارد ایمن و در دسترس در طب رایج وجود ندارد، بهره‌گیری از مداخلات طب ایرانی مستند به شواهد علمی می‌تواند برای بیماران سودمند باشد.

۶. انجام مداخلات طب ایرانی باید تنها پس از انجام ارزیابی‌های تشخیصی لازم و مطابق با استانداردهای علمی صورت گیرد و رعایت اصول علمی در درمان بیماران ضروری است.

۷. تأکید شد پژوهشگران علاقه‌مند به مطالعات حوزهٔ بیماری‌های پوست و طب ایرانی، در طراحی و اجرای پژوهش‌های خود حتماً از همکاری یک متخصص پوست و

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-09-13]

[DOI: 10.22034/jiitm/17.1.67]

یک متخصص طب ایرانی عضو هیئت علمی دانشگاه بهره‌مند شوند تا کیفیت و اعتبار علمی پژوهش‌ها ارتقا یابد.

۸. مقرر گردید کارگروه «درماتولوژی تلفیقی (Integrative Dermatology)» با همکاری متخصصان فعال طب ایرانی و مراکز تحقیقاتی پوست در سطح ملی، با هدف ارتقای سطح شواهد علمی و توسعهٔ پژوهش‌های میان‌رشته‌ای راه‌اندازی شود.

در پایان، امید است دستاوردهای این نشست، سرآغاز حرکتی پایدار در جهت ارتقای درمان‌های تلفیقی مبتنی بر شواهد و تجربه، تقویت نقش دانش بومی و اصیل طب ایرانی، و پاسخ‌گویی مؤثر به خلأهای دانشی موجود در حوزهٔ بیماری‌های پوست و مو، در راستای ارتقای سلامت جامعه باشد.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ تضاد منافعی اعلام نمی‌کنند.

تشکر و قدردانی

این برنامه به همت فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران و با همکاری دفتر طب ایرانی و مکمل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برگزار شد. بدین‌وسیله از سرکار خانم دکتر نفیسه حسینی یکتا، مدیرکل دفتر طب ایرانی و مکمل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، و جناب آقای دکتر محمدعلی محققی، معاون علمی فرهنگستان علوم پزشکی، به‌پاس حمایت‌ها و نقش مؤثر ایشان در برگزاری این رویداد علمی و همچنین از استادان و سخنرانان محترم نشست‌ها که اسامی ایشان در جدول پیوست ذکر شد، صمیمانه قدردانی می‌شود.

همچنین این برنامه از حمایت معنوی کمیسیون ملی یونسکو-ایران و دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، ایران، شیراز و دانشگاه شاهد برخوردار بود که به‌این‌وسیله مراتب سپاس و قدردانی از اعتماد و همراهی ارزشمند تمامی همکاران و نهادهای علمی حامی اعلام می‌گردد.

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-09-13]

[DOI: 10.22034/jiitm/17.1.67]